

PSALMI IN NJIHOVE ZVRSTI

IME „PSALMI“ IN RAZDELITEV

- Celotna knjiga Psalmov se imenuje tudi Psalter
- Gr. *Psalterion* pomeni glasbilo na strune, s katerim so spremljali pesmi.
- V heb. se knjiga imenuje SEFER TEHILIM ali „knjiga hvalnic“
- Psalmu se po hebrejsko reče MIZMOR.
- Prvih 9 psalmov in zadnji 4 imajo samo po eno številko.
- Grška tradicija je spojila 9 in 10 psalm, kar pomeni, da je 11 hebrejski = 10 grški.
- Psalter se deli na 5 knjig, ki so ločene z doksologijami: 41, 14; 72, 18-20; 89, 52; 106, 48.
 - (Slavljen bodi Gospod, Izraelov Bog, od vekomaj do vekomaj! Amen, amen.)
- „Mojzes je dal Izraelu pet knjig Postave, David je dal Izraelu pet knjig Psalmov“ (Midraš Tehillim k Ps 1, 1; 3. stol. po Kr.)

NASLOVI PSALMOV

- Naslovi psalmov prinašajo različne informacije o:
 - Avtorju oz. zbirk (Davidov, Asafov, Korahov, Hemanov, Jedutunov, Mojzesov, Salomonov)
 - Tipu melodije (po napevu Lilije – Ps 45; po napevu Jedutúna – Ps 62)
 - Literarni zvrsti (pesem, psalm, žalostinka, pouk, ljubezenska pesem)
 - Zgodovinski situaciji (ko je prišel k njemu prerok Natán, ker je šel k Batšébi)
- Prim. Ps 45: Zborovodju, po napevu Lilije. Pouk Korahovih sinov. Ljubezenska pesem.
- Naslovi niso del navdihnjenega besedila in so bili dodani kasneje kot pomoč molivcem psalmov. Zgodovinski naslovi npr. pomagajo bralcu, da ne gleda na psalm kot na skupek formul, ampak si s pomočjo situacije v kateri je David pel psalm lažje predstavlja vsebino in tudi pomaga sebi da ob podobni situaciji moli konkreten psalm.

LITERARNE VRSTE

- Okrog leta 1900 so bile na novo pogruntane **literarne zvrsti** (H. Gunkel).
- Vsaka literarna zvrst je nastala v določenem **življenjskem okolju** (Sitz im Leben).
- HVALNICE ali HIMNE opevajo veličino Boga, mogočna dela v naravi in zgodovini.
- ZAHVALE so podobne hvalnicam, vendar se zahvaljujejo Bogu za konkretna uslišanja.
- ŽALOSTINKE ali TOŽBE se obračajo na Boga s prošnjo za pomoč; poznamo *skupinske* in *individualne* tožbe (v tej skupini je največ psalmov, več kot 2/3).
- Mešane zvrsti: PREROŠKI psalmi (2; 50; 75; 81; 82; 85; 95; 110), MODROSTNI psalmi (Ps 1; 49), SPOKORNI psalmi (Ps 51), KRALJEVSKI psalmi (Ps 2; 18; 20-21; 72; 89; 101; 110; 132; 144).

STRUKTURA HVALNIC

(PS 8; 19; 29; 33; 46–48; 76; 84; 87; 93; 96–100;
103–106; 113; 114; 117; 122; 135; 136; 145–150)

- Hvalnice imajo tridelno strukturo:
 - Povabilo k hvalnici v velelniku (*Zahvaljujte se Gospodu ...*)
 - Motivacija za zahvalo (*... ker je dober*):
 - lahko opeva **stvarjenje** (Božja mogočnost v naravi)
 - ali pa **odrešenje** (Božja dobrota v zgodovini),
 - redkeje nastopa oboje v istem psalmu. Hvalnica je v bistvu pripovedna zahvala (HLL; BRK; KBD)
 - Novo povabilo z motivacijo in povzetek prvega dela.
- HALELU-JAH v hebrejščini pomeni Hvalite-Gospoda.
- UPORABA: konec pobiranja pridelkov, vojaška zmaga, konec epidemije, kronanje kralja, posvetitev duhovnikov ali templja, vrnitev sužnjev > v glavnem gre za praznike.
- SRČIKA HVALNIC: Hvalnice predložijo antične dogodke (preteklost), da predstavijo Njega, ki je aktiven kot gospodar zgodovine (prihodnost).
- **Bog je Gospod časa in prostora – za svet skrbi z dejanji in z besedo.**

PSALM 8

1 Zborovodju. Po >>Gitit<<. Psalm. Davidov.

2 Gospod, naš Gospod,
kako čudovito je tvoje ime po vsej zemlji!

Svoje veličastvo si povzdignil nad nebesa

3 iz ust otrok in dojenčev.

Priklical si silno moč zaradi svojih nasprotnikov,
da boš odvrnil sovražnika in maščevalca.

4 Ko gledam nebo, delo tvojih prstov,
luno in zvezde, ki si jih utrdil:

5 kaj je človek, da se ga spominjaš,
sin človekov, da ga obiskuješ?

6 Naredil si ga malo nižjega od angelov,
s slavo in častjo si ga ovenčal.

7 Nad dela svojih rok si ga postavil,
vse si položil pod njegove noge:

8 vse ovce in govedo,
in tudi živali na polju,

9 ptice neba in ribe morja,
vse, kar se giblje po morskih stezah.

10 Gospod, naš Gospod,
kako čudovito je tvoje ime po vsej zemlji!

Kaj je človek,
da se ga spominjaš?

RAZLAGA PSALMA 8

HVALNICA, KI OPEVA STVARJENJE KOT BOŽJE DELO

- V središču psalma se nahaja vprašanje: Kaj je človek, da se ga spominjaš? (8,5)
- Človek je edino bitje, ki se sprašuje kaj je, in ki ne bo nikoli našel dokončnega odgovora.
- Vprašanje se rodi v religioznem občudovanju stvarstva, ki daje človeku presežni pogled.
- Kaj je človek? Zemeljsko bitje, ki lahko občuduje Božje delo in gospoduje drugim stvarjem.
- Je to odgovor psalma, ali odskočna deska, ki odpira nova vprašanja?
- Bog predvidi človeka malo nižjega od angelov, saj je ustvarjen po njegovi podobi (1Mz 1).
- Bog je stvarnik – kaj pa človek? Občudovanje stvarstva in hvalnica Bogu rešujejo človeka arogance in poskusa, da bi se postavil na mesto Boga. Tako se nauči, kje je njegovo mesto.
- Zato nasprotje otroci – uporniki: otroci vsak dan spoznavajo svet z **občudovanjem** in veseljem ter sprejemajo **svoje mesto** v njem. Pravo nasprotje hvalnici je upor Bogu!

PSALM 8

IN NEKATERA MESTA V NOVI ZAVEZI

- Ko so véliki duhovniki in pismouki videli čudeže, ki jih je storil, in otroke, ki so v templju vzklikali in govorili: »Hozana Davidovemu sinu!«, so postali nejevoljni in so mu rekli: »Slišiš, kaj ti govorijo?« Jezus pa jim je dejal: »Seveda! Ali niste nikdar brali: *Iz ust otročičev in dojenčkov si sebi pripravil hvalo.*« (Mt 21,15-16)
- Tedaj je Jezus spregovoril in rekel: »Slavim te, Oče, Gospod neba in zemlje, ker si to prikril modrim in razumnim, razodel pa otročičem. (Mt 11,25)
- »Resnično, povem vam: Če se ne spreobrnate in ne postanete kakor otroci, nikakor ne pridete v nebeško kraljestvo! (Mt 18,3).
- Kot zadnji sovražnik bo uničena smrt, *kajti vse je položil pod njegove noge*. Ko pa pravi: »Vse je podvrženo,« je jasno, da razen tistega, ki mu je vse podvrgel. Ko pa mu bo vse podvrženo, se bo tudi Sin sam podvrgel njemu, ki mu je vse podvrgel, da bo Bog vse v vsem. (1 Kor 15,26-28)
- KRISTJANI smo po krstu prejeli duha sinovstva, deležni smo človeškega dostojanstva, premagujemo upornost in se pridružujemo koru hvale. Okronani smo s Kristusom, zato smo njegovi prijatelji (Origen).

STRUKTURA ŽALOSTINK

SKUPINSKE (12; 44; 60; 74; 79; 80; 83; 85; 106; 123; 129; 137)

OSEBNE (3; 5–7; 13; 17; 22; 25; 26; 28; 31; 35; 38; 42–43; 51;
54–57; 59; 63; 64; 69–71; 77; 86; 102; 120; 130; 140–143)

Žalostinke imajo ponavadi petdelno strukturo: šolski primer je Psalm 54

- Klicanje Božjega imena (krik)
 - 3 O Bog, reši me s svojim imenom, s svojo oblastjo mi sodi.
 - 4 O Bog, usliši mojo molitev, prisluhni izrekom mojih ust.
- Tožba Bogu zaradi stanja (bolezen, krivična obtožba, preganjanje, zasmehovanje, ipd.)
 - 5 Zakaj tujci so se vzdignili zoper mene, nasilneži mi strežejo po življenju, niso postavili Boga pred sebe.
- Prošnja za poseg v korist molivca in proti sovražnikom (*pro et contra*)
 - 6 Glej, Bog mi pomaga, Gospod je med tistimi, ki podpirajo mojo dušo.
 - 7 Naj se vrne hudobija na moje nasprotnike, v svoji zvestobi jih utišaj.
- Gotovost uslišanja (prepričanje, da Bog uslišuje, zato se mu molilec zahvali)
- Zaobljuba (navadno se obljubi Bogu neko daritev, v primeru uslišanja)
 - 8 Prostovoljno ti bom daroval, hvalil bom tvoje ime, Gospod, ker je dobro.
 - 9 Zakaj iz vsake stiske me je rešil, moje oko gleda na moje sovražnike.

PSALM 143

I Davidov psalm.

GOSPOD, **usliši** mojo molitev, **prisluhni** moji prošnji,
v svoji zvestobi me **usliši**, v svoji pravičnosti.

2 Ne privedi k sodbi svojega služabnika,
saj ni nihče, ki živi, pravičen pred tabo.

3 Zares, sovražnik preganja mojo dušo,
na tla je potlačil moje življenje;
preselil me je v temine, kakor večno mrtve.

4 Moj duh omaguje v meni,
moje srce je otrpnilo v moji sredi.

5 Spominjam se dni od nekdaj,
premišljam o vsem tvojem delovanju,
o delu tvojih rok premišljujem.

6 Svoje roke iztegujem k tebi,
mojo dušo žeja po tebi kakor izčrpano deželo. Sela.

7 Hitro me **usliši**, o GOSPOD, moj duh pojema.

Ne skrivaj svojega obličja pred mano,
da ne bom podoben tistim, ki se pogrezajo v jamo.

8 **Daj mi** zjutraj **zaznati** svojo dobroto, saj vate zaupam!
Daj mi spoznati pot, po kateri naj hodim,
kajti k tebi vzdigujem svojo dušo!

9 **Reši** me pred mojimi sovražniki, o GOSPOD,
k tebi se zatekam!

10 **Úči** me izpolnjevati tvojo voljo, saj si ti moj Bog!
Tvoj dobri duh naj me **vodi** po ravni deželi.

11 Zaradi svojega imena, GOSPOD, me boš ohranil živega,
v svoji pravičnosti boš izpeljal iz stiske mojo dušo.

12 V svoji dobroti boš utišal moje sovražnike,
pogubil boš vse, ki pestijo mojo dušo,
zakaj jaz sem tvoj služabnik.

**Hitro me usliši, o Gospod,
moj duh že pojema.**

STRUKTURA PSALMA 143

- Psalm 143 se zlahka uvršča med tožbe, saj ima ključne komponente:
 - **Klicanje Božjega imena in prošnja:** *GOSPOD usliši – prisluhni – usliši!*
 - **Tožba zaradi stanja:** **a)** sovražnik preganja mojo dušo ...; **b)** moj duh omaguje v meni ...
 - Spomin – kvaliteta Boga: *premišljam o vsem tvojem delovanju ...*
 - **Prošnja za poseg:** *Hitro me usliši ... ne skrivaj svojega obličja pred mano ... reši me!*
 - **Gotovost uslišanja:** *Zaradi svojega imena, YHWH, me boš ohranil živega, v svoji pravičnosti boš izpeljal iz stiske mojo dušo. V svoji dobroti boš utišal moje sovražnike, pogubil boš vse, ki pestijo mojo dušo, zakaj jaz sem tvoj služabnik.*

RAZLAGA PSALMA 143

- Motiv za psalm je lahko:
 - A) Preganjanje: *Zares, sovražnik preganja mojo dušo, na tla je potlačil moje življenje.*
 - B) Bolezen: *Moj duh omaguje v meni, moje srce je otrpnilo v moji sredi.*
- Psalmist se definira kot Božji služabnik, implicitno priznava greh:
 - *Ne privedi k sodbi svojega služabnika, saj ni nihče, ki živi, pravičen pred tabo.*
- Če govorimo o služabniku in Gospodu, potem je posredi ZAVEZA, ki zapoveduje lojalnost Gospoda svojemu vazalu (služabniku).
- Priznanje greha, daje misliti, da je njegov nasprotnik (ali bolezen) izvršitelj Božje kazni.
- *Spomin na preteklost* služi kot most med sedanjostjo in preteklostjo ter *odpira prihodnost*.
- Ne glede na to, lahko v danem trenutku samo Bog **reši** prosilca (pozaba = smrt):
 - *Ne **skrivaj** svojega **obličja** pred mano, da ne bom podoben tistim, ki se pogrezajo v **jamo**.*
- Sklep: Ne glede na to kaj je storil, psalmist zaupa v svojega Gospoda: **ime – pravičnost – lojalnost**.

PSALM 143 IN NOVA ZAVEZA

- Ali obstaja povezava med grehom in boleznijo / življenjsko nesrečo?
 - Ko je šel mimo, je zagledal človeka, ki je bil slep od rojstva.. Njegovi učenci so ga vprašali: »Rabi, kdo je grešil, on ali njegovi starši, da se je rodil slep?« Jezus je odgovoril: »Ni grešil ne on ne njegovi starši, ampak da se na njem razodenejo Božja dela. (Jn 9,2-3)
- Ali lahko tudi mi računamo na Božjo lojalnost v našem življenju?
 - Če se mi izneverimo, on ostane zvest, kajti sebe ne more zatajiti. (2 Tim 2,13)
- Kakšen je odgovor Nove zaveze na človekovo trpljenje?
 - Kristus se ni izognil trpljenju, ampak ga je sprejel.
 - Tako je pokazal, da je Bog solidaren s človekom tudi v trpljenju.

KAKO NAM PSALMI POMAGAJO ALI DINAMIKA MOLITVE V PSALMIH

- Kot se otrok nauči govoriti, ker mu govori oče ... enako se naučimo govoriti Bogu, ker nam je Bog govoril in nam še vedno govori (D. Bonhoeffer).
- Psalmi tako predstavljajo **odgovor** Izraela na Božji nagovor, saj so človeške besede Bogu.
- Danes se eksegeti strinjajo, da so psalmi **izvleček teologije** celotne Stare zaveze.
- Verjetno se je njihova veljava še povečala v času, ko ni bilo templja in so preprostim ljudem ostali le psalmi kot oblika molitve – **tempelj sestavljen iz besed** (B. Janowski).
- Psalmi so **oblika molitve**, ki se giblje **med ŽALOSTINKO in HVALNICO**, podobno kot niha človeško življenje med stisko ali boleznijo in veseljem, oz. radostjo.
- Od 300 citatov v NZ jih je 100 iz Psalmov, tudi sam Jezus ima večkrat na ustih psalme.

DUHOVNI POMEN PSALMOV

- Psalmi so šola resnice: Bogu iskreno izpovemo svoja čutenja, vendar SAMO v molitvi!
- Pred Boga lahko stopimo tudi z negativnimi mislimi – so kot rešitev za strup zla!
- Jezus je bil prežet s Psalmi – v ključnih trenutkih je to njegova molitev:
 - *Moja duša je žalostna do smrti (Ps 42,6.12; 43,5);*
 - *Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil? (Ps 22,2);*
 - *V tvoje roke izročam svojega duha (Ps 31,6).*
- Ko kristjani molimo psalme se učimo Jezusovega načina molitve in beremo svoje življenje v njegovi luči:
 - *To mislite v sebi, kar je tudi v Kristusu Jezusu (Flp 2,5).*
- Ko molimo kot Cerkev: so psalmi glas Neveste, ki govori svojemu Ženinu (SSC 84).

**Od sončnega vzhoda do zahoda
bodi hvaljeno Gospodovo ime.**

(Ps 113,3)